

Педагогічні здобутки житомирян // Вища педагогічна освіта і наука України: історія, сьогодення та перспективи розвитку. Житомирська область / Редакційна рада вид.: В.Г. Кремень (гол.); Ред. кол.: П.Ю. Саух (гол.). – К.: Знання України, 2009. – С. 162-216.

Басюк Н.А.

ПЕДАГОГІЧНІ ЗДОБУТКИ ЖИТОМИРЯН

Загальнонавчальні заклади альтернативного типу

та експериментальні заклади

Законом України «Про освіту» передбачено, що для розвитку здібностей, обдарувань і талантів дітей створюються гімназії, ліцеї і колегіуми. Це норма закону стимулювала відкриття навчальних закладів, покликаних відродити і примножити інтелектуальний потенціал України, дати можливість учням здобути знання понад обов'язковий загальноосвітній рівень, розкрити та сприяти реалізації їх індивідуальних творчих здібностей і обдарувань. Як показує світовий досвід, у таких «альтернативних» навчальних закладах мають навчатися не менш як п'ять відсотків усіх школярів.

Гімназія визначається чинним Законом України «Про загальну середню освіту» як загальноосвітній навчальний заклад II – III ступенів з поглибленим вивченням окремих предметів відповідно до профілів.

Загальноосвітній навчальний заклад III ступеня з профільним навчанням і допрофесійною підготовкою має право на статус «ліцею».

До колегіумів законодавство про школу відносить загальноосвітні заклади III ступеня філологічно-філософського та/або культурно-естетичного профілів.

У 2007/2008 навчальному році на Житомирщині функціонували 3 колегіуми, 6 ліцеїв і 21 гімназія.

Першим у цій кагорті став обласний педагогічний ліцей, створений у 1991 році на базі колишньої школи-інтернату. Специфікою його є педагогічна спрямованість підготовки вихованців, переважно із сільської

місцевості. Профілі навчання сформовані відповідно до соціального замовлення, оскільки ліцей входить до навчально-науково-виробничого комплексу «Полісся» Житомирського державного університету імені Івана Франка. Заклад є єдиним, що працює у цілодобовому режимі, учні його утримуються за рахунок обласного бюджету. За період свого існування ліцей закінчили 1892 учні, з яких 1870 стали студентами вищих навчальних закладів.

З 2007 року обласний педагогічний ліцей очолює Людмила Віталіївна Корінна, талановитий вчений-педагог, досвідчений організатор освіти, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної педагогіки та педагогічної майстерності Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Вихованці ліцею активно залучаються до науково-дослідницької роботи та пошукової діяльності за багатoproфільними навчальними програмами і курсами з математики, хімії і біології, української мови і літератури та основних європейських мов, фізики, хореографії, економіки.

У закладі успішно реалізується комплексна програма «Творча обдарованість», успішно впроваджуються перспективні освітні технології, розробляються авторські адаптивні навчальні програми.

Піонером серед закладів нового типу в обласному центрі стала Житомирська гімназія № 1, яка розпочала свою діяльність у 1999 році. У 2006 році вона виборола звання лауреата Всеукраїнського конкурсу «Сто кращих шкіл України» в номінації «Школа педагогічного пошуку».

Далеко за межами України відома Житомирська гуманітарна гімназія № 23 імені М.Й. Очерета. Завдяки високій ефективності навчально-виховного процесу гімназія визнавалася кращим загальноосвітнім закладом обласного центру у 1999, 2003 і 2007 роках. Директор гімназії Ніна Володимирівна Купрійчук – заслужений працівник освіти України, переможець конкурсу «Сто кращих керівників шкіл України», що проводився у 2007 році.

Щороку учні гуманітарної гімназії перемагають у національних фіналах Всеукраїнських учнівських олімпіад з базових навчальних предметів, беруть найактивнішу участь в міжнародних програмах обміну учнівської молоді.

Гімназія протягом тривалого часу плідно співпрацює з Британською Радою, Американськими радами з міжнародної освіти, Міжнародною фундацією шкіл дружби LIFE-LINK (Швеція).

Житомирська гуманітарна гімназія № 23 – єдиний в області колективний член об'єднання Асоційованих шкіл ЮНЕСКО.

Першим закладом альтернативного типу з сільської місцевості стала Слободороманівська школа-гімназія Новоград-Волинського району, реорганізована з середньої школи у 2001 році за підтримки колишнього голови Верховної Ради України В.М. Литвина.

Найбільш визначним у розширенні мережі закладів нового типу став 2003 рік. Такого статусу набули 12 шкіл, з яких 6 були реорганізовані в гімназії, 5 – у ліцеї, 1 – в колегіум. Саму активну позицію зайняли в цьому освітяни Черняхівського району – тут переважно у сільській місцевості з'явилися 3 гімназії та спортивний ліцей.

На базі приватного вищого навчального закладу «Інститут підприємництва та сучасних технологій» у м. Житомирі розпочав роботу ліцей за профілями економічного та інформаційного спрямування.

Практика розширення мережі закладів альтернативного типу набула продовження і наступного періоду. У 2004 році кількість гімназій збільшилась ще на 4 заклади, а Житомирську загальноосвітню школу I-III ступенів № 24 було реорганізовано в екологічний ліцей з урахуванням значних напрацювань та досягнень педагогічного колективу в галузі навчання природничих предметів та природоохоронного виховання учнів.

Протягом 2005 року ще 7 загальноосвітніх навчальних закладів у різних регіонах Житомирщини набули статусу гімназії та одна школа – ліцею.

У 2006 році розпочала свою діяльність Житомирська приватна гімназія «ОР АВНЕР».

У режимі гімназій з 2007 року стали функціонувати ще 2 навчальні загальноосвітні заклади.

Ознакою високої ефективності роботи гімназій, ліцеїв, колегіумів є результативність їх роботи. Серед 527 призерів обласних олімпіад 2007 року – більше половини представлені саме з ними. З 23 школярів Житомирщини, які стали кращими у фіналах Всеукраїнських олімпіад з базових навчальних предметів, 12 – ліцеїсти та гімназисти.

Позитивно, що останніми роками проблемі створення шкіл альтернативного типу все більше уваги надають у сільських місцевостях, що відповідає державній політиці України в забезпеченні рівного доступу до якісної освіти за місцем проживання учнів. У цьому контексті необхідно назвати Миропільську та Білилівську гімназії Ружинського району, Озерненську і Новогуйвинську гімназії Житомирського району, Гришковецьку гімназію Бердичівського району, Вацлавпільську гімназію Червоноармійського району, визнану переможцем Всеукраїнського конкурсу на кращу модель сучасної сільської школи.

Крім гімназій, ліцеїв та колегіумів у різних куточках Житомирщини для учнів різного віку створено 45 загальноосвітніх навчально-виховних комплексів, у яких функціонує 46 дошкільних відділень, чимало гімназійних та ліцейних класів. Усе це дозволяє повніше задовольнити потребу молоді в якісній загальній освіті та допрофесійній підготовці.

З метою апробації та активного впровадження в практику роботи інформаційно-комунікативних і педагогічних технологій, ефективних форм і методів навчання та виховання учнів, в загальноосвітніх закладах області успішно здійснюється експериментальна та інноваційно-дослідна робота. Високу результативність навчально-виховного процесу показала Новосілівська загальноосвітня школа I ступеня Черняхівського району, яку було визнано опорною в реалізації проекту Примірного положення про

«школу-родину» (Наказ управління освіти і науки Житомирської державної адміністрації від 20.06.2006 року № 231). В Новосілківській загальноосвітній школі було створено належні умови для повноцінної організації навчально-виховного процесу, забезпечення одноразового безкоштовного харчування вихованців. Було проведено діагностико-психологічне обстеження та поглиблений медичний огляд школярів, розроблено відповідні рекомендації для учителя і батьків. За участі методичного кабінету відділу освіти Черняхівської райдержадміністрації було розроблено і відповідним чином затверджено робочий навчальний план на 2006/2007 н.р. Для навчання було зараховано 15 учнів, з них четверо – до першого класу. Значну увагу протягом всього періоду апробації було приділено питанням педагогічної освіти батьків.

Враховуючи специфіку експериментального навчального закладу, режим роботи «школи-родини» передбачав, згідно з рекомендаціями психологів, раціональне чередування навчальних і розвивальних занять, сну та активного відпочинку, роботи за напрямками родинного виховання, фізичних вправ та ігор, занять за інтересами. Перебування учнів у школі протягом дня було організовано в двох підгрупах – для школярів 6-7 та 8-9 років.

Успіху апробації сприяли постійні контакти та співпраця з батьками учнів. Протягом року в школі систематично проводилися відкриті уроки для батьків, спільні родинні свята, педагогічні консультації, здійснювався єдиний план виховної роботи, було відповідним чином визначено тематику виховних годин та масових заходів зі школярами

Підсумкове обстеження засвідчило, що переважна більшість учнів показала достатній рівень навчальних досягнень з базових дисциплін, майже третина дітей засвоїла програмний матеріал на середньому рівні, а близько 10 відсотків вихованців експериментальної школи домоглися високого рівня навчальних досягнень.

Організація навчально-виховного процесу відповідно до запропонованого Примірного положення про «школу-родину» в цілому дозволила протягом навчального року забезпечити в експериментальній Новосілківській загальноосвітній школі I ступеня Черняхівського району доступ дітей до якісної початкової освіти в умовах навчального закладу з малою чисельністю учнів та одним учителем. Апробація довела доцільність створення подібних навчальних закладів I ступеня з малою чисельністю учнів та підтвердила позитивні якості розробленого Міністерством освіти і науки України «Примірного положення про «Школу-родину».

Статус експериментального навчального закладу на час проведення експерименту надано Бердичівській загальноосвітній школі-інтернату I-III ступенів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування. Саме тут згідно Наказу управління освіти і науки Житомирської облдержадміністрації від 13 вересня 2007 року проводиться освітній експеримент регіонального рівня за темою «Формування та розвиток особистісних компетенцій вихованців з метою забезпечення їх успішної та «м'якої» соціалізації в умовах закладу, альтернативного до інтернатного – соціально-освітній центр». Керівником експерименту призначено заступника начальника управління освіти і науки облдержадміністрації О.Г. Липовецьку. Ініціатором експерименту є Тарнопольська Лариса Леонідівна – директор Бердичівської загальноосвітньої школи-інтернату I-III ступенів для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Завдання експерименту полягають в наступному:

- Розробити теоретико-методологічні основи проектування закладу типу соціально-освітній центр, визначити ключові компетентності, що формуються СОЦом.
- Поетапно впровадити виховні родинні групи та здійснити перехід від колективної форми виховання до родинної.
- Створювати належні умови для забезпечення цілісного розвитку особистості, її емоційно-почуттєвої сфери шляхом духовного збагачення

та творчої участі у спільних видах діяльності (творчих об'єднаннях, студіях, центрах) спортивного та культурного спрямування.

- Вивчити та узагальнити досвід роботи по створенню закладів з сімейними формами виховання за кордоном, в Росії та Україні з метою трансформації та адаптації елементів родинного виховання у закладі нового типу – СОЦ.
- Впроваджувати інноваційні психолого-педагогічні, зокрема мистецькі, технології духовного єднання педагогів та вихованців.
- Розробити модель розвитку життєвої компетентності в учнівській молоді.
- Здійснення комплексного соціально-психолого-медико-педагогічного супроводу вихованців.
- Налагодження родинних взаємовідносин з біологічною родиною дітей з метою розуміння моделі й технології життя в сім'ї.
- Розвиток творчого потенціалу молоді в інтересах її становлення через реалізацію життєвих проектів учнів, моделей досягнення життєвого і соціального успіху.
- Удосконалення роботи щодо професійного самовизначення випускників, подолання проблем, які заважають їм зберегти людську гідність і самостійно досягти бажаних результатів у різних сферах.
- Формування особистості, здатної до пізнання і пошуку особистого «Я».

Соціально-освітній центр – навчально-виховний заклад, що забезпечує соціальний захист дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, надання їм комплексної соціальної, психологічної, педагогічної, медичної і правової допомоги, в якому створені належні умови для проживання та виховання формами, наближеними до імейних, різнобічного розвитку дітей, здобуття певного рівня освіти, професійної орієнтації та підготовки, готує дітей до самостійного життя.

Центр створюється для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, в якому вони перебувають від 6 років до здобуття базової чи повної середньої освіти на повному державному утриманні.

В умовах експерименту в навчально-виховному процесі впроваджується:

- Положення про соціально-освітній центр «Софія»;
- Положення про родинну виховну групу школи-інтернату для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;
- Експериментальна програма психологічного супроводу виховних груп родинного типу;
- Експериментальна програма формування навичок самопізнання, самовиховання, самоосвіти, самоствердження, самовираження, саморегуляції, самореалізації «Шлях до самореалізації» (5-9 класи);
- Програма виховної роботи «паростки надії» (1-4 класи);
- Експериментальна навчальна програма з технічної праці за спеціалізацією «столяр-верстатник» (10-11 класи);
- Програма виховної роботи «Духовно-моральні засади родини» (10-11 класи);
- Програма з обслуговуючої праці за спеціалізацією «кулінарія» (10-11 класи);
- Програма з інформатики за спеціалізацією «Оператор комп'ютерного набору» (10-11 класи).

Термін проведення експерименту – 2007-2008 – 2008-2009 навчальні роки.

В Житомирській області запроваджена мережа навчальних закладів, на базі яких здійснюється експериментальна та інноваційно-дослідницька робота (див. Табл.).

Таблиця

**Експерименти та інноваційно-дослідницька робота в опорних
навчальних закладах в 2007-2008 роках**

№ п/п	Тема	Установа -ініціатор	Підстава	Опорний навчальний заклад	Рівень
1	Експеримент за програмою «Інтел навчання для майбутнього»	МОН України, АПН України, корпорація Intel	Наказ МОН України від 18.02.2005 р. № 106	Житомирський ОШПО	Всеукраїнський
2	Експеримент за програмою «Партнерство в навчанні»	МОН України, Корпорація Microsoft	Наказ МОН України від 06.12.2005р. № 693	Житомирський ОШПО	Всеукраїнський
3	Експериментальна апробація Примірного положення про «школу-родину»	МОН України	Наказ МОН України від 03.05.2006 р. № 345	Новосілівська ЗОШ І ст. Черняхівського району	Всеукраїнський
4	Експериментальна апробація обладнання навчальних кабінетів фізики	МОН України	Наказ управління освіти і науки облдержадміністрації від 22.02.2006 р. № 54	Житомирський обласний педагогічний ліцей	Всеукраїнський
5	Експериментальна апробація обладнання навчальних кабінетів математики	МОН України	Наказ управління освіти і науки облдержадміністрації від 22.02.2006 р. № 54	Житомирський міський колегіум	Всеукраїнський
6	Експериментальна апробація навчальних кабінетів біології	МОН України	Наказ МОН України від 07.09.2006 р. № 645	Ємільчинська ЗОШ І-ІІІ ст. Житомирський екологічний ліцей	Всеукраїнський
7	Експериментальна апробація обладнання навчальних	МОН України	Наказ управління освіти і науки облдержадміністрації від 03.07.2006 р. №	Житомирський обласний педагогічний ліцей;	Всеукраїнський

	кабінетів хімії		240	Житомирська ЗОШ I-III ст. № 8; Бердичівська експериментальна ЗОШ I-III ст. № 10; Новогуївинська гімназія Житомирського району	
8	Фізкультурно-оздоровча і спортивно-масова робота в умовах спортивного ліцею	Лабораторія фізичного виховання Житомирського ОШПО	Рішення колегії облУОН від 26.1.04 р. № 4	Селянщинський спортивний ліцей Черняхівського району	Регіональний
9	Проектне бачення компетентнісно спрямованого розвитку школи	Управління освіти і науки виконкому Новоград-Волинської міськради	Заявка управління освіти і науки виконкому Новоград-Волинської міськради від 05.07.06 р. № 4	Загальноосвітні школи I-III ст. № 3, 7, 10	Обласний
10	Школа соціального партнерства	Управління освіти і науки виконкому Новоград-Волинської міськради	Заявка управління освіти і науки виконкому Новоград-Волинської міськради від 05.07.06 р. № 4	Загальноосвітня школа I-III ст. № 5 м. Новограда-Волинського	Обласний
11	Освітній моніторинг у навчально-виховному процесі	Управління освіти і науки виконкому Новоград-Волинської міськради	Заявка управління освіти і науки виконкому Новоград-Волинської міськради від 05.07.06 р. № 4	Загальноосвітня спеціалізована школа I-III ст. № 4 з поглибленим вивченням окремих предметів і курсів м. Новограда-Волинського	Обласний
12	Моделювання	Педколект	Наказ МОН України	Житомирська	Обласний

	«школи майбутнього»	ив Житомирської гуманітарної гімназії № 23	від 29.07.05 р. № 454	гуманітарна гімназія № 23	
13	Впровадження в управлінську діяльність школи інтерактивних технологій як умова успішного розвитку закладу нового типу	Управління освіти і науки виконкому Новоград-Волинської міськради	Заявка управління освіти і науки виконкому Новоград-Волинської міськради від 05.07.06 р. № 4	Новоград-Волинська ЗОШ I-III ст. № 2	Регіональний
14	Моніторинг комп'ютеризації навчально-виховного процесу та комп'ютерної грамотності школярів	Управління освіти і науки виконкому Новоград-Волинської міськради	Заявка управління освіти і науки виконкому Новоград-Волинської міськради від 05.07.06 р. № 4	Інформаційно-методичний центр управління освіти і науки виконкому Новоград-Волинської міськради	Обласний
15	Розвиток системи післядипломної педагогічної освіти вчителів-дифектологів	Інститут спеціальної педагогіки АПН України	План роботи лабораторії інтернатних закладів та ГПД	Житомирський ОШПО	Регіональний
16	Психолого-педагогічні умови розвитку компетентнісного потенціалу дошкільника	Лабораторія дошкільного виховання обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, інститут	Накз облУОН від 04.12.2006 р. № 381	Дошкільний навчальний заклад смт Нова Борова Володарсько-Волинського району	Обласний

		психології імені Г.С. Костюка АПН України			
17	Формування та розвиток особистісних компетенцій вихованців з метою їх «м'якої» соціалізації в умовах закладу, альтернативного до інтернатного	Бердичівська загальноосвітня школа-інтернат І-ІІІ ступенів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	Наказ облУОН від 13.09.2007 р. № 2999	Бердичівська ЗОШ І-ІІ ст. для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, Радомишльська ЗОШ-інтернат І-ІІ ступенів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, Житомирська ЗОШ-інтернат І-ІІ ступенів для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування	Обласний
18	Вивчення рівня сформованості пізнавальної активності учнів на уроках етики в 5-6 класах	Кафедра методики гуманітарних навчальних предметів	Рішення колегії облУОН від 26.11.04 № 4	ЗОШ № 20 м. Житомира, Баранівська гімназія, Червоноармійська ЗОШ І-ІІ ст., Коростишівська гуманітарна гімназія № 5, ЗОШ № 1 з поглибленим вивченням іноземної мови м. Коростеня	Обласний

19	Апробація педагогічних програмних засобів навчального призначення	МОН України	Наказ МОН України від 20.08.04 № 669	ЗОШ № 27 м. Житомира, ЗОШ № 17 м. Бердичева, ЗОШ № 4 м. Новограда-Волинського, Андрушівська гімназія, Городницька ЗОШ Новоград-Волинського р-ну	Всеукраїнський
----	---	-------------	--------------------------------------	---	----------------